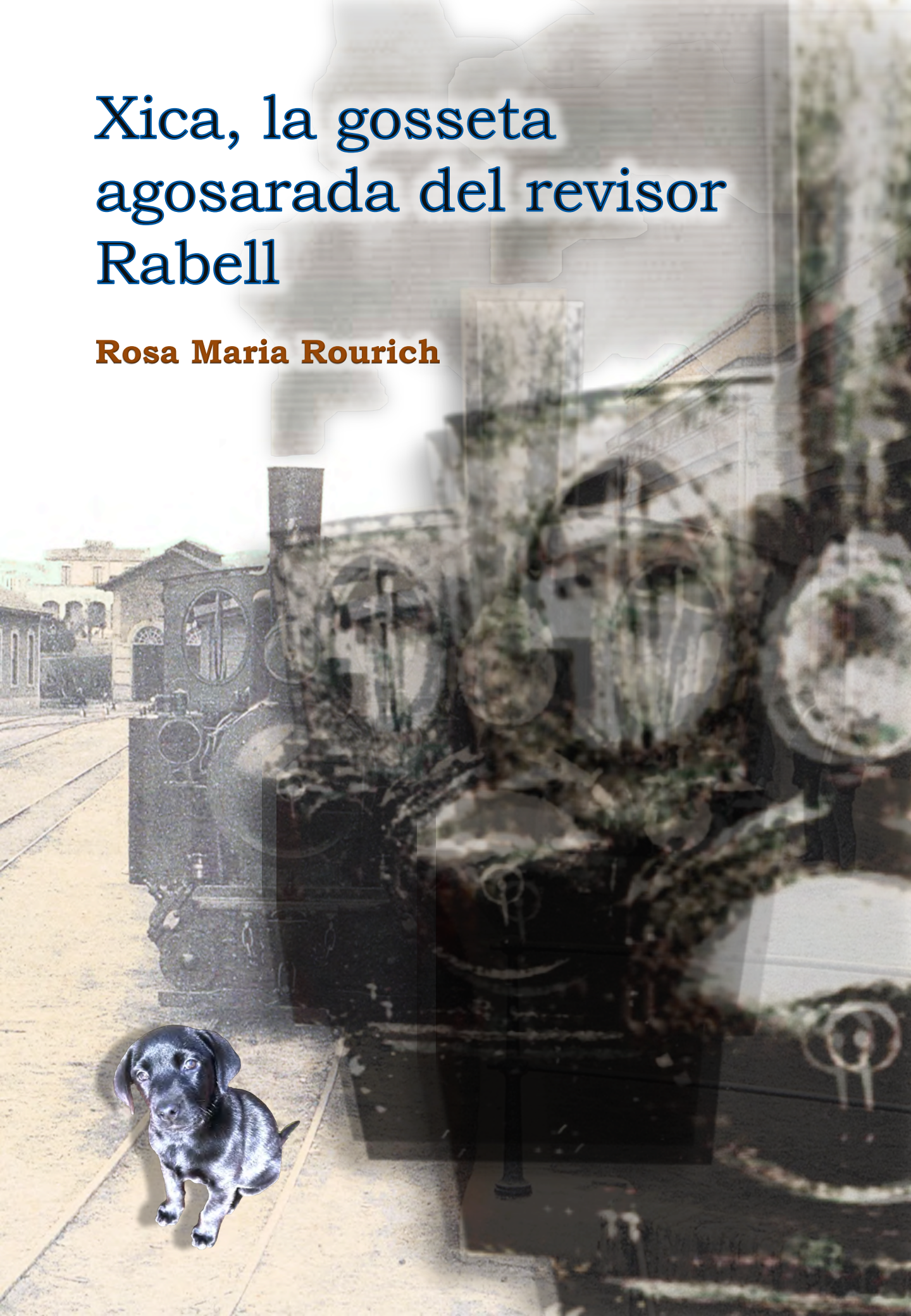
Xica, la gosseta agosarada del revisor Rabell

Rosa Maria Rourich

“L’endemà, dia 30, va ser la inauguració del carrilet, la seva primera aventura pels arriscats camins de la vida [...] A trenc d’alba, bon punt clarejava, una banda començà a fer la passada, que vol dir un tomb pels principals carrers i places de la vila, bufant amb gran empenta i despertant tothom. La gent es vestí a corre-cuita, i una gran gentada s’encaminà a l’estació, a veure la cosa mai vista i que ja no es tornaria a veure mai més: la sortida del primer tren del carrilet de Girona.”

Gaziel
Sant Feliu
de la Costa Brava

Via del tren a l’actual ronda Joan Casas, 1963
AMSFG.
Fons Jordi Rabell
(Autoria: Jordi Rabell)

La Xica era petita i negra com el carbó. El seu pèl, de tan negre, brillava com l'aigua clara d'un rierol en una nit de lluna plena. Era a més molt trapella. Les hores que passava a casa sola, se li feien una eternitat. Per això el dia que va veure que la finestra havia quedat, per descuit, mig oberta, va deixar anar un lladruc d'*ara o mai*, un altre de *visca l'aventura* i d'un sol bot va anar a parar de morros al bell mig del carrer de tanta embranzida com havia agafat. Sort que no hi havia ningú!

Uf! I ara què faig? va mig gemegar. Mai havia sortit sola, mai havia hagut de decidir cap on anar.

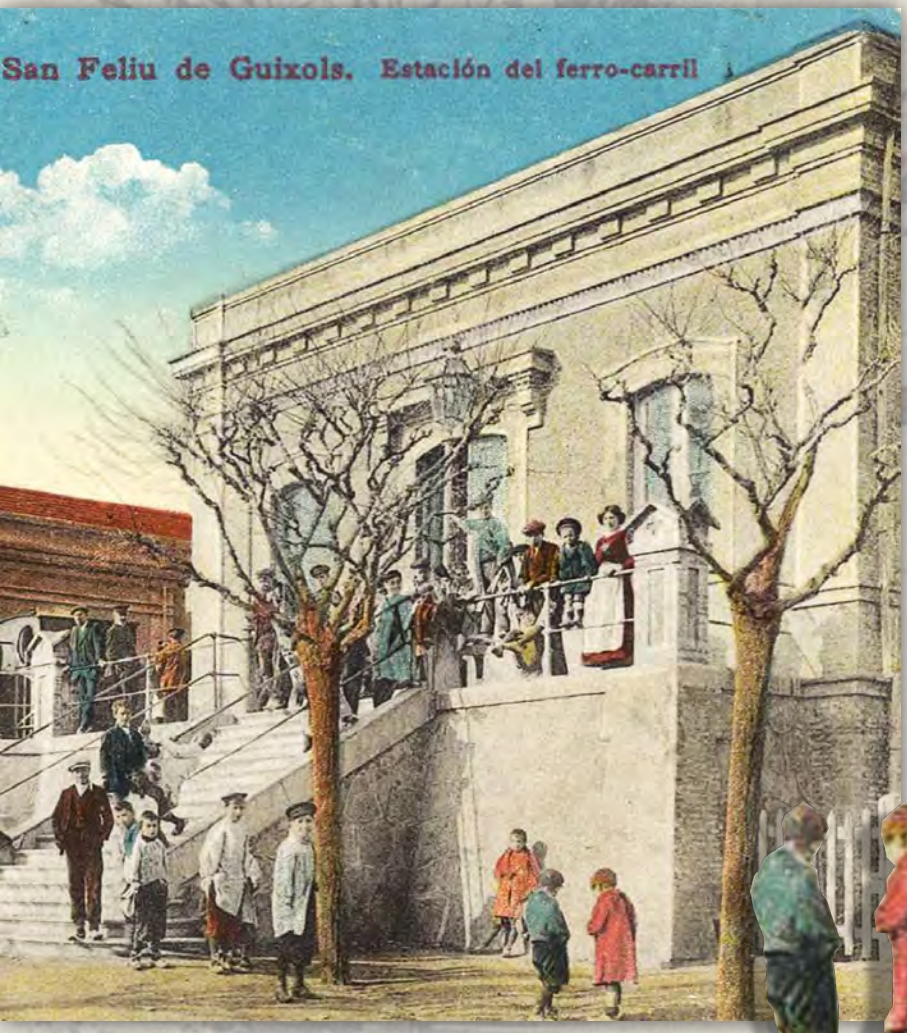
Ja ho tinc! Seguiré el rastre del meu amo, en Tomàs. Ets un geni, Xica! va exclamar més que res per animar-se.

No les tenia totes, però feia temps que es moria de ganes de saber què feia en Tomàs quan sortia de casa tan d'hora vestit amb aquell uniforme tan elegant. Quan es posava la gorra, era com un general! I si ho era? I si aquell xiulet estrident que sentia vàries vegades al dia, era el senyal de començar la batalla? Ara que ho podria esbrinar, no faria marxa enrere per res del món!

Amb els nervis a flor de pell, la Xica va arribar, flairant, flairant, fins l'estació.

Ostres, que gran! Quines escalinates! Sembla talment un palau! Ara entenc perquè en Tomàs surt de casa tan mudat. I quanta gent que arriba. Més val que busqui un bon amagatall abans que m'enxampin.

Estació de Sant Feliu de Guíxols
AMSFG.
Col·lecció Municipal d'Imatges
(Autoria desconeguda)

La sala buida i fosca, amb la gran pila de carbó, li va semblar el lloc ideal. Quieta allà dalt, com un trosset de carbó més, intentava esbrinar de què anava tot aquell enrenou que hi havia a l'estació: passes d'homes i de dones que pujaven corrents o amb parsimònia per l'escalinata principal, crits i salutacions, ordres aspres i fins i tot algun renec, xerrics de rodes, renills i esbufecs de cavalls. Un trencaclosques de fresses que la Xica no sabia com ordenar. Per no parlar del batut d'olors que li arribava: de perfums, de colònies, de suor d'homes i de cavalls, de cànem, de suro... L'olor de suro la coneixia bé, la Xica. Tot el poble n'anava ple, d'aquesta olor, amb tantes fàbriques de taps com hi havia a Sant Feliu. Però tantes olors juntes, no les havia ensumades mai. Estava ben marejada. *Si no surto a veure què passa, no en trauré mai l'entrellat!*

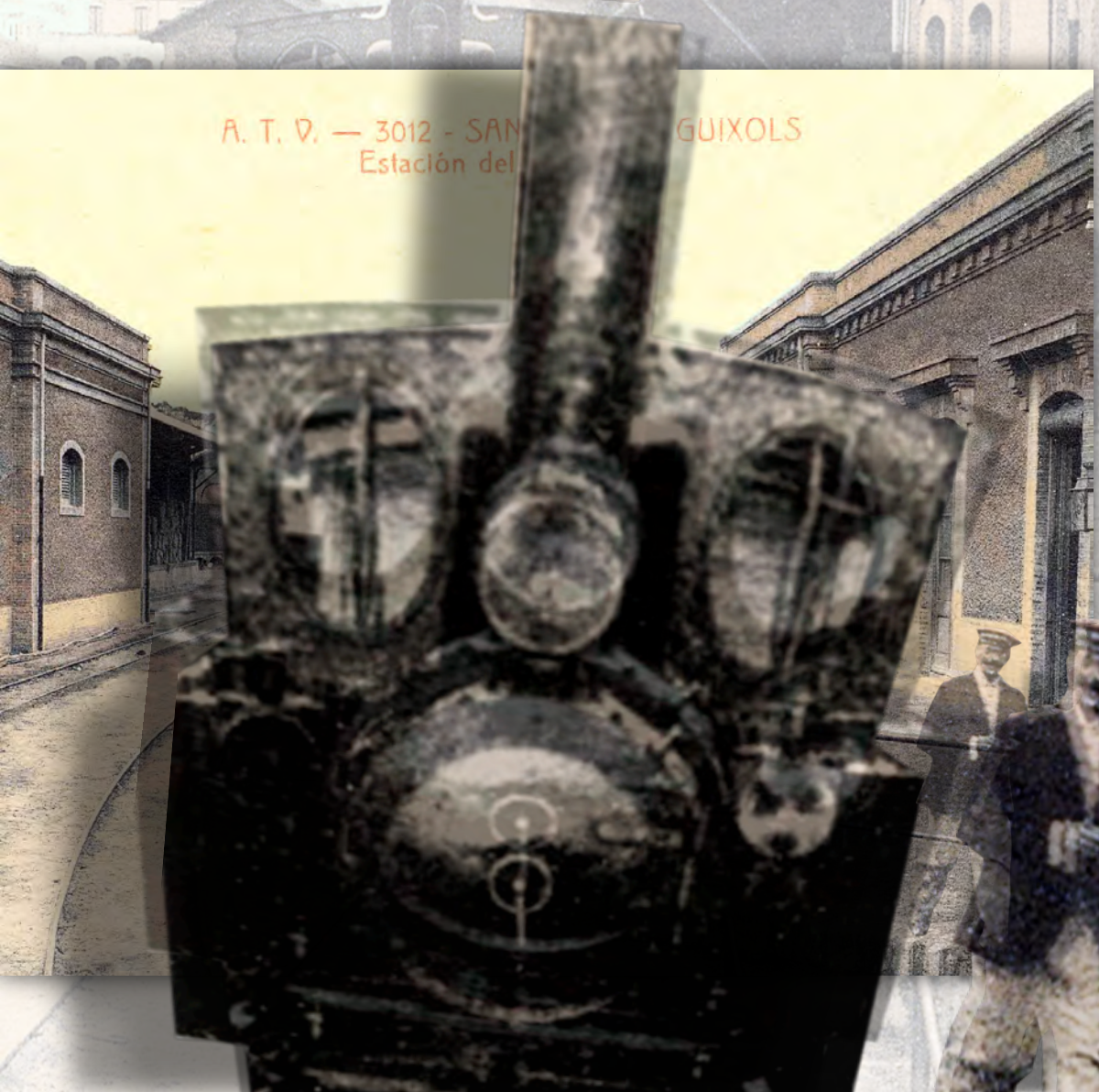

Estació de Sant Feliu de Guíxols
AMSFG.
Col·lecció Municipal d'Imatges
(Autoria desconeguda)

Es va deixar caure rodolant per la pila de carbó i es va apropar a la porta. Just quan treia tímidament el cap, un xiulet eixordador li va posar els pèls de punta. El que va veure tot seguit la va deixar clavada a terra: una mena de monstre o de drac negre enorme avançava cap a ella a una velocitat vertiginosa, traient una gran fumerola pel cap. No tenia braços ni cames, sinó rodes sota el cap i sota la cua, que era molt i molt llarga.

Ai, que m'esclafarà, que ens esclafarà a tots i se'ns empassarà d'una queixalada! Per què ningú es mou? Ai pobrissons, s'han quedat de pedra com jo!

El monstre, però, sense deixar de xiular ni de treure fum, anava cada vegada més a poc a poc, fins que, fent un esbufec, va quedar mut i quiet.

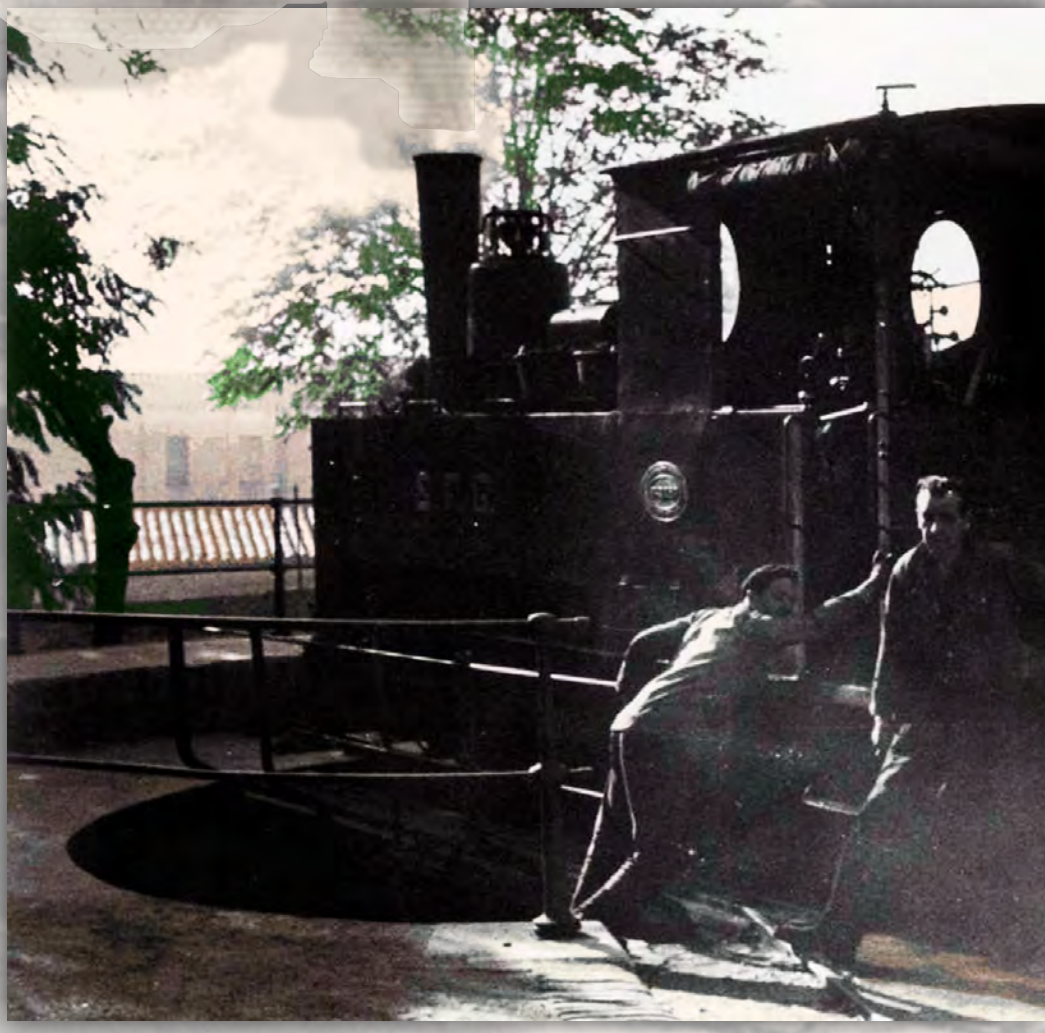
Llavors, una cosa sorprenent va passar: de la llarga cua va començar a sortir gent, molta gent.

Vomita el que ha menjat per cruspir-nos a nosaltres, va rumiar la Xica. Però estranyament ningú semblava espantat. *Els deu haver embruixat a tots!*

Quan tothom va haver baixat, uns homes es van apropar al monstre, i sense cap mena de por li van separar el cap de la cua.

Ostres! Que valents! Han decapitat el monstre!

Un cop separat, un dels homes s'hi va ficar dins, com qui es fica dins d'un cap gros. Els altres, des de fora, el van ajudar a empènyer aquell cap tan monstruós fins

Girant la màquina a l'estació de Sant Feliu de Guíxols cap al 1960
AMSFG. Fons de la Companyia del Tren de Sant Feliu de Guíxols a Girona (Autoria desconeguda)

fer-lo girar en rodó.
El volen ensenyar a tothom! Potser faran una festa per celebrar-ho. Per això deu haver-hi tanta gent. La Xica s'esforçava de valent per trobar una explicació a tot el que estava veient. *Si no paro de rumiar, em sortirà més fum del cap que el monstre!*
Mentre això pensava, el cap del monstre que la Xica creia mort, va començar a moure's lentament.
Ai, senyor! Ara sí que sóc gossa morta!
En el moment en què anava a caure desmaiada, la Xica va veure en Tomàs desaparèixer dins la cua.
Això sí que no! Si ell ha de morir, jo moriré amb ell!

Va revifar-se de cop. El monstre s'estava allunyant. Va arrencar a córrer com mai havia corregut abans. Va arribar just a temps d'entrar per l'últim forat de la cua. Per sort, a dins no hi havia ningú, només paquets, cistells i saques de suro. Va caure, ara sí, definitivament desmaiada.

El primer que va sentir va ser el balanceig del monstre, que esbufegava costa amunt. Va obrir els ulls. Encara era viva, o això semblava. Se sentia dèbil i marejada, però l'olor càlida del suro la va tranquil·litzar. Potser no tot era tan terrible com pensava.

Espavila, noia, que el teu amo et necessita. Va respirar fondo, va estirar les potes, que encara li feien figa, i va començar a explorar el seu entorn.

Era un monstre ben estrany. La panxa era de fusta.

Tren circulant entre Castell d'Aro i s'Agaró, als anys 60
AMSFG. Col·lecció Espuña-Ibáñezl (Autoria desconeguda)

I estava plena a vessar: sacs de patates, cistells de fruites i de verdures, gàbies amb conills, ànecs, galls i gallines a més de totes les saques de suro. Semblava més un rebost o un magatzem que una panxa. En el moment en què la Xica s'enfilava a una saca per mirar per la finestra, el monstre va deixar anar un parell de xiulets, va alentir la marxa i va frenar en sec, fent caure la Xica. Es va tornar a enfilar per veure què passava. De nou hi havia gent que sortia de la cua, mentre que d'altres esperaven per entrar. Alguns es devien conèixer, perquè se saludaven entre ells: *fins aviat, que passeu molt bon dia a la Font Picant,* va dir una senyora a una família nombrosa que baixava del tren carregats amb cistells i farcells.

La Font Picant? Aquesta paraula li sonava.

Un dia pujaràs amb mi al tren i anirem a fer-la a la Font Picant, li havia dit en Tomàs no feia gaire. La Xica se l'havia mirat desconcertada. *A on l'havia de pujar, en Tomàs? I què hi havia d'anar a fer a una font que pica? A veure qui pica més fort? Des que porta aquesta gorra, diu coses la mar d' estranyes,* va concloure la Xica.

Doncs vet aquí que ara hi era, a la Font Picant. I dins la panxa d'un monstre. *Ves que no s'esbatussin, ara, el monstre i la font!*

Mentre mirava per la finestra a veure si veia la famosa font que pica, una dona li va cridar a una altre: *au vinga, afanya't, pugem al tren, que està a punt de marxar.*

Al TREN? Aquest monstre era EL TREN? Últimament aquesta paraula estava en boca de tothom. Ella no parava atenció a les converses del seu amo, ella era una gossa i el seu era flairar. Pero ara que la seva vida i la del seu amo

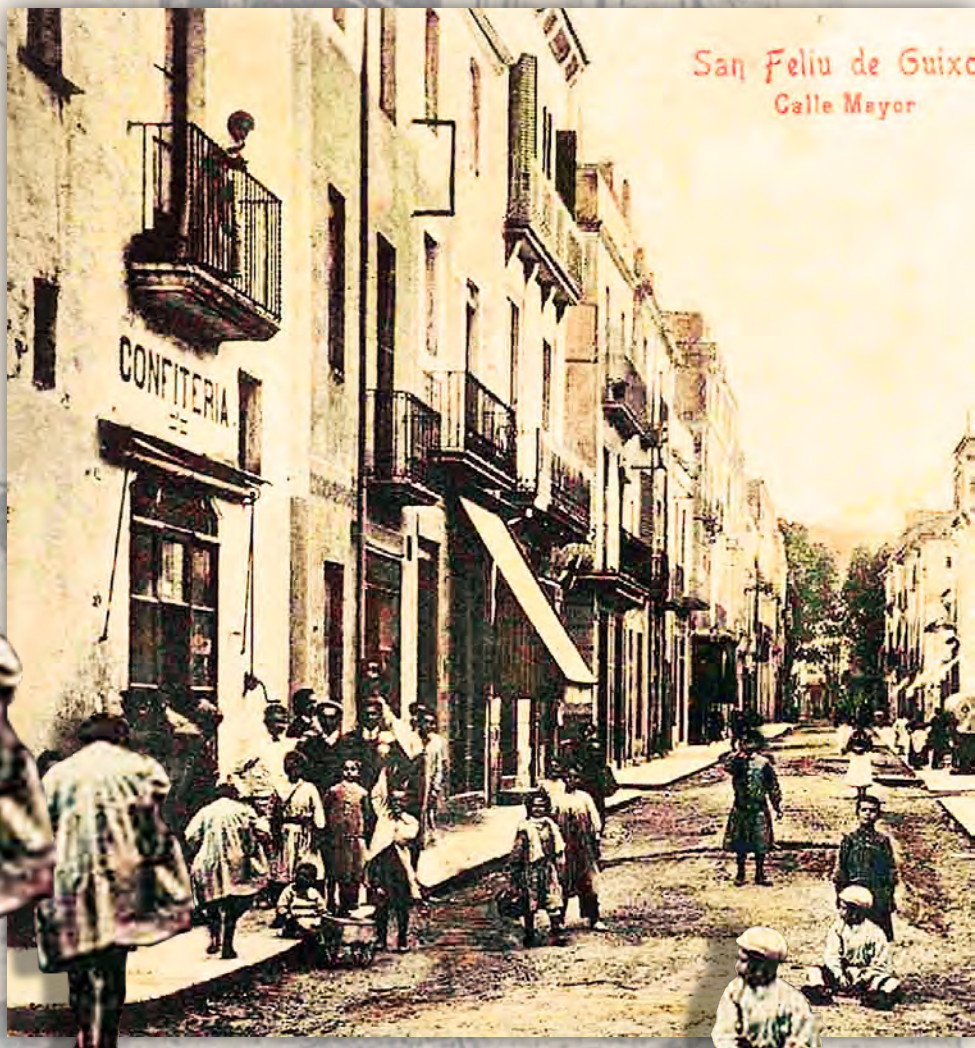
perillaven, ara que no entenia res del que li estava passant, ara sí que volia saber què dimonis deien quan xerraven sobre el tren. Va tancar els ulls per fer memòria. Res. Tot fosc. Els va tancar més fort encara. Les paraules se li van aparèixer lentament, parpellejant aquí i allà com cuques de llum en la nit.

Baixador de la Font Picant a finals del segle XIX
AMSFG. Col·lecció Espuña-Ibáñez (Autoria desconeguda)

...tot Sant Feliu era al carrer, tot, el dia de la inauguració, no s'havia vist mai una festa igual... És clar, tothom el volia, aquest tren, tothom va donar diners per poder-lo tenir... Jo hi vaig pujar, al tren, el primer dia. Quina emoció! I com corre! Fa basarda i tot...Oh, i la de gent que hi cap al tren! I el suro que pot transportar! Mare meva! Ni cent carros podrien portar tot el suro que porta el tren, ni cent... Aquest tren donarà feina a molta gent... Mira't tu, Tomàs, quina sort que has fet...

Ara ho entenc, va exclamar la Xica. Aquest monstre era el tren, i era bo i era de fusta i de ferro perquè l'havien fet els homes i el feien anar per on ells volien, pels

camins de ferro –vies en deien-, que li havien fet. *Però com el fan córrer, tan gran i tan pesat i amb tantes mercaderies i persones com hi caben dins?* Encara li quedaven molts misteris per resoldre!

La campana de l'estació va sonar i el tren es va posar de nou en marxa.

Satisfeta i orgullosa de si mateixa per l'esforç que havia fet, i sobretot alleujada de saber que el seu amo no corria perill, la Xica es va arraulir entre dues saques i va quedar profundament adormida.

Quan es va despertar el tren seguia avançant. Es va enfilar per la saca i va mirar per la finestra.

Vista del carrer Major cal al 1900.
AMSFG.
Col·lecció Municipal d'Imatges
(Autoria desconeguda)

Ostres! Estem volant per sobre un mar de muntanyes verdes! La Xica es va fregar els ulls, incrèdula. Les sorpreses no s'havien acabat. Resulta que el tren estava passant per un pont i la Xica, que no n'havia vist mai cap, de pont, li semblava que estava volant. Tampoc havia vist mai tantes muntanyes juntes: era la primera vegada que sortia de Sant Feliu.

El món és molt més gran del que em pensava! I molt més preciós!

El vent pentinava suaument els camps de blat. Els reflexos daurats de les espigues es barrejaven amb el vermell intens de les roselles. Era primavera. Mentre ho contemplava, embadalida, la gent que hi havia al vagó de davant, es van posar a parlar animadament: *au vinga, espavileu, que ja arribem a Llagostera.* Del tren va baixar molta gent, tothom vestit de punta en blanc. *Arribarem just pel concert de sardanes,* va sentir a dir la Xica. I es que Llagostera estava de Festa Major.

Un poble que s'enfila cap al cel, no m'estranya que es digui Llagostera. Segur que els qui hi viuen salten com llagostes per arribar a dalt de tot.

Tren passant pel pont de Salenys a finals del segle XIX.
AMSFG.
Col·lecció Espuña-Ibáñez
(Autoria desconeguda)

La Xica era molt imaginativa, com ja deveu haver observat.
El tren trigava a arrencar. La Xica va treure el cap per la finestra. Uns homes omplien la màquina d'aigua que treien d'un gran dipòsit. *Encara que sigui de ferro, deu tenir molta set, amb tant d'esforç com ha de fer!* la Xica no acabava d'entendre que una màquina no era un ésser viu. *No esbufega i xiscla com un animal? Quina és, la diferència? Que si la trepitges no li fas mal?*

Ei, tu! Què hi fas aquí? La Xica, capficada en els seus pensaments, no se n'havia adonat que algú havia entrat en el vagó.

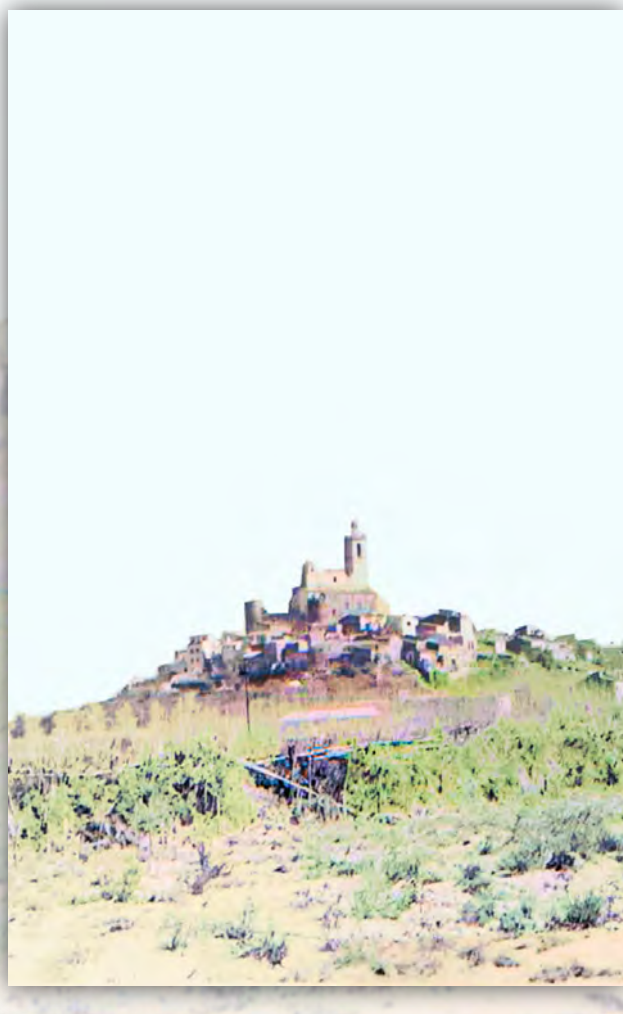
Es va girar de sobte, corglaçada. Davant seu hi havia un gos de pèl blanc amb taques marró, no gaire més gran que ella, que la mirava fixament amb cara de pocs amics.

Sóc la Xica. I tu, qui ets? Es va atrevir a preguntar amb un filet de veu.

Sóc en Pistó, el gos ferroviari.

Ferro...què?

Ferroviari. El meu amo treballa al tren i jo l'acompanyo sovint de matinada per inspeccionar les vies, abans

Tren en direcció a Girona, amb Llagostera al fons, anys 60.
AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges
(Autoria desconeguda)

que surti el primer tren.
El meu també hi treballa, al tren. Deu fer una feina molt important, com ara la d'un general.
La del meu amo també n'és, d'important. I la de la meva mestressa. Si no fos per ells, hi hauria molts accidents.
La Xica va callar, perquè no en tenia ni idea de com funcionaven els trens.
I com és que no ets amb el teu amo? li va preguntar en Pistó.
En Tomàs no sap que sóc aquí. Per això m'amago...
Ai senyor! Mira que si t'enxampa... Va exclamar en Pistó fent mitja rialla. Li començava a caure bé aquella gosseta agosarada.

Falta molt perquè s'acabi el viatge?

Ara arribem a Cassà de la Selva. Queden Llambilles, Quart, la Creueta i finalment Girona.

Passarem per una selva? Amb tigres i lleons?

Què dius! Aquí només hi ha conills, guineus i porc senglars! I moltes alzines sureres. Mira quantes pannes de suro que carreguen al tren.

Triga molt, no per arribar a Girona?

Doncs si anessis amb tartana, trigaries molt més! Cinc hores com a mínim. I en tren amb només dues ja hi ets!

En Pistó estava molt orgullós de poder exhibir els seus coneixements.

Xerrant, xerrant, la Xica no se'n va adonar que entraven a Girona. Quan de sobte va veure que el tren avançava pel bell mig d'un carrer llarg i estret ple de gent, la Xica, esparverada, va deixar anar un lladruc de *fugiu, que us esclafarà!* Però miraculosament ningú va prendre mal i el tren va arribar, per fi, a la seva última estació.
En Pistó va fer baixar la Xica per ensenyar-li els trens que anaven cap a França. Aquests sí que eren grans. *Mare meva! Si arribo a veure un tren com aquest per primera vegada, segur que em moro de l'ensurt,* va pensar la Xica. *Ara entenc perquè li diuen Carrilet, al nostre tren, perquè és tan petitet!*

Arribada a l'estació de Girona el 9 d'abril de 1969.
AMSFG.
Fons Alfons Hereu
(Autoria: Alfons Hereu)

Quan la campana va sonar, van pujar de nou al tren.
Si et quedes amb mi, li va dir en Pistó en arribar a Sant Feliu, *t'ensenyaré amagatalls perquè en Tomàs no et trobi i t'acompanyaré fins a casa.*
Es va quedar amb ell, és clar. I no només aquell dia...
Les seves entremaliadures es van fer llegendàries!
Qui no se'n recorda del dia que, jugant a cuit i amagar per entre els cistells de les pageses,
en van fer caure un ple d'ous a vessar. Quina trencadissa! Ni un de sencer, en va quedar.
Ni un!
O de la vegada que jugant a pujar i baixar del tren en marxa, en Pistó va caure a sobre d'un cactus!
Semblava un porc espí!
O del dia que els va caure un pot d'oli brut a sobre mentre amagaven les eines dels mecànics perquè els divertia molt sentir els renecs que deixaven anar quan no les trobaven enlloc!

Ah, i la vegada que la Xica va esparracar la faldilla d'una senyora molt mudada i molt estirada! Tot el vagó va esclatar a riure mentre la senyora es posava més vermella que un pebrot!

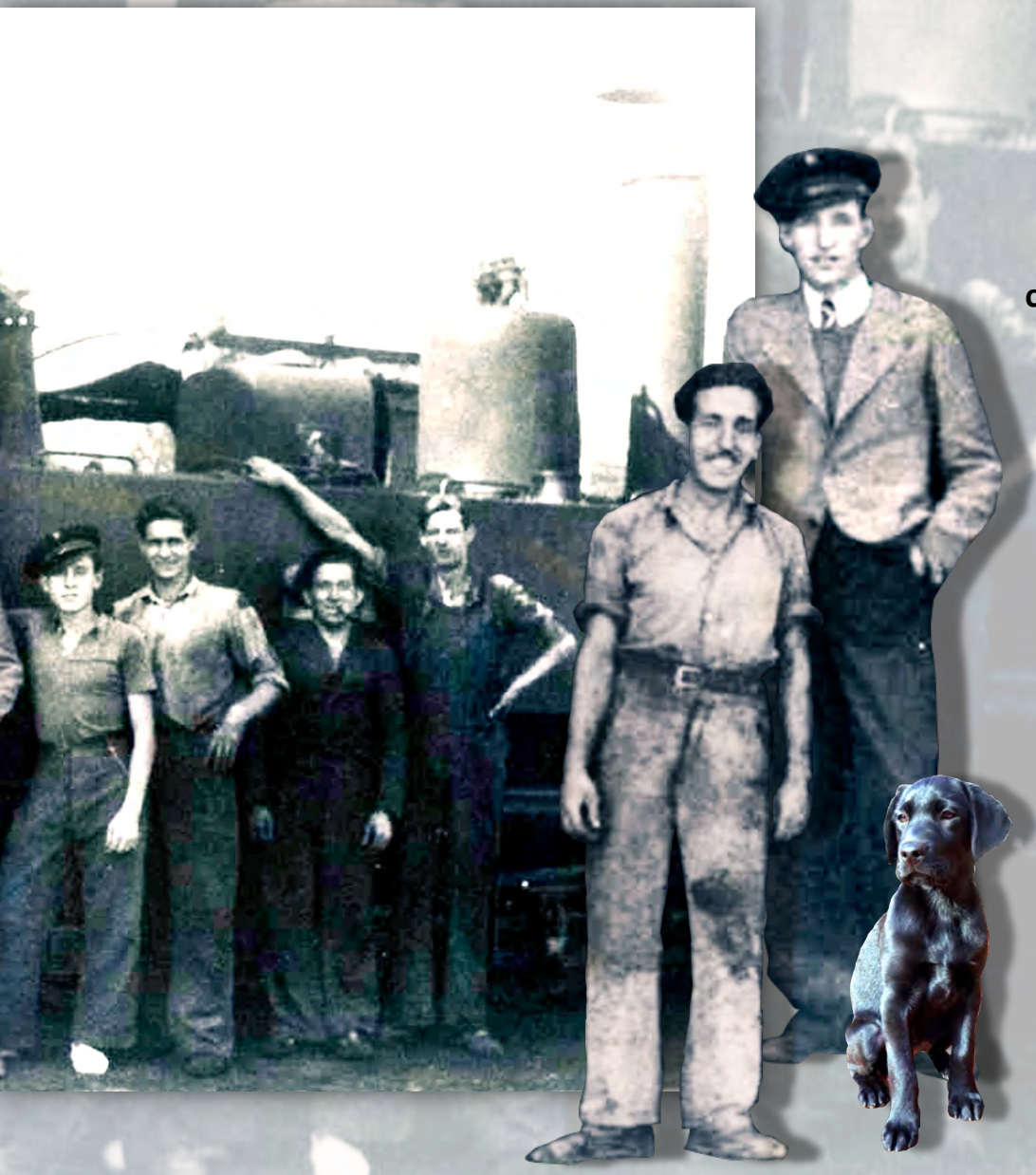

Interior de l'estació de Llagostera, 1960
AMSFG.
Fons Jordi Verrié
(Autoria: Jordi Verrié)

En tenien per donar i per vendre, d'anècdotes! Però si van ser tan feliços, si van jugar tant de temps amb tanta alegria, no era únicament per les infinites possibilitats de joc que l'entorn del tren els oferia, sinó principalment per l'orgull que sentien de saber que els seus amos eren peces indispensables pel bon funcionament d'aquest món tan fantàstic que donava un servei tan útil i necessari a tanta i tanta gent.

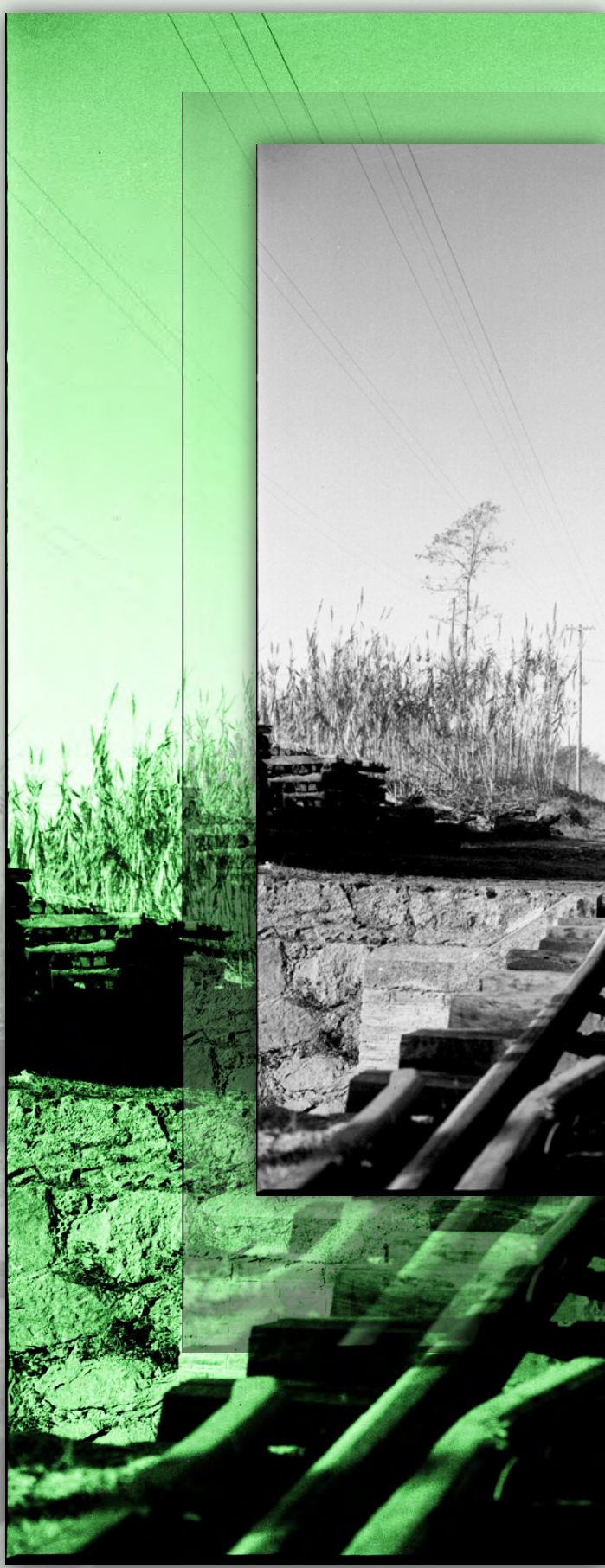
I això és sobretot el que es van esforçar per transmetre als seus fills i als fills dels fills que veien, amb tristesa, com el Carrilet s'anava fent vellet, un vellet que se sentia cada vegada més inútil i arraconat. Les tartanes havien deixat pas als camions, les famílies compraven cotxes, les carreteres havien millorat molt... El tren ja no el necessitava gairebé ningú. Els qui encara l'estimaven van intentar fer tot el possible per allargar-li la vida, però finalment no va poder ser i vet aquí que va arribar el dia en què es va aturar per sempre.

Retrat de treballadors de la companyia del tren de Sant Feliu, any 1942.

AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges (Autoria desconeguda)

En fi, no totes les històries acaben tan bé com voldríem, encara que, ben mirat, aquesta, malament del tot tampoc acaba. El Carrilet va ser tan estimat que el seu amor ha arribat fins a nosaltres. I com que l'amor tot ho pot, o gairebé, ha convertit les vies de ferro en vies verdes, el color de l'esperança. Per seguir gaudint del seu trajecte, a peu o en bicicleta, i mantenir així ben viu el seu record.

Comiat, 1968
AMSFG.
Fons Jordi Rabell
(Autoria: Jordi Rabell)

EDITA
Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols

COL.LECCIÓ
El Trinquet
Quaderns Didàctics
Núm. 6

Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols
Tallers d'Història. Curs 2017-2018

AUTORIA
Rosa Maria Rourich i Bordas

IL.LUSTRACIONS
Rosa Maria Rourich i Bordas

FOTOGRAFIES
Arxiu Municipal Sant Feliu de Guíxols
Rosa Maria Rourich: fotografies de la Xica
Mª Àngels Suquet: fotografies d'en Pistó

EL TRINQUET
QUADERNS
DIDÀCTICS

